

Anna Lipiec
Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego w Katowicach
Katedra Edukacji Muzycznej i Rytmiki

30-lecie istnienia Specjalności Rytmika w Akademii Muzycznej im. Karola Szymanowskiego w Katowicach (1989-2019)

Streszczenie

Jubileusz 30-lecia istnienia Specjalności Rytmika w Akademii Muzycznej w Katowicach stał się doskonałą okazją do podsumowania działalności artystycznej, pedagogicznej i naukowej realizowanej przez pedagogów prowadzących przedmioty kierunkowe. Autorka artykułu przedstawia rys historyczny, który obejmuje nie tylko trzydziestolecie istnienia Specjalności, ale również sięga do źródeł, które wskazują na obecność metody rytmiki od początku istnienia katowickiej Uczelni. Autorka przedstawia także zmiany dotyczące miejsca Specjalności w strukturze Uczelni od 1989 do 2019 roku, działalność pedagogów w zakresie projektów badawczych oraz organizacji Warsztatów i Konferencji o zasięgu ogólnopolskim i międzynarodowym. Opisuje również specyfikę dyplomu artystycznego na studiach licencjackich i magisterskich, będące podsumowaniem umiejętności studenta w zakresie tworzenia dzieł scenicznych. Artykuł wzbogacony został zdjęciami ilustrującymi aktywne propagowanie metody rytmiki przez pedagogów i studentów Specjalności Rytmika.

Słowa kluczowe: Specjalność Rytmika, Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego w Katowicach, jubileusz, rys historyczny

Historia Akademii z Dalcroze'm w tle...

Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego w Katowicach to najstarsza na Górnym Śląsku uczelnia wyższa. Jak pisze Leon Markiewicz¹, powstała pod nazwą Państwowe Konserwatorium Muzyczne, z inicjatywy Michała Grażyńskiego. Inauguracja działalności Konserwatorium odbyła się podczas uroczystego koncertu w dniu 28 września 1929 roku². Funkcja dyrektora została powierzona wybitnemu pianiście i kompozytorowi Witoldowi Friemannowi, natomiast pierwszymi pedagogami byli wybitni muzycy, pedagodzy i uznani artyści, m.in.: Stefania Allinówna, Aleksander Brachocki, Stanisław Bielicki, Józef Cetner, Wanda Chmielowska, Marian Cyrus-Sobolewski, Zbigniew Dymmek, Władysława Markiewiczówna, Adam Mitscha, Zygmunt Szeller oraz Bolesław Szabelski – znakomity organista i kompozytor, który został polecony przez swojego pedagoga, obecnego patrona Uczelni – Karola Szymanowskiego. Oprócz Wydziałów: Teorii, Kompozycji i Dyrygentury, Fortepianu, Organów i Harfy, Instrumentów Smyczkowych, Instrumentów Dętych, Śpiewu Solowego oraz Kształcenia Nauczycieli Muzyki i Śpiewu w szkołach powszechnych, średnich, ogólnokształcących i seminariach nauczycielskich³, w budynku Konserwatorium znajdowała się pierwsza w Polsce, a druga w Europie Wojskowa Szkoła Muzyczna, której absolwentami byli kapelmistrzowie oraz członkowie orkiestr wojskowych. Od pierwszych lat działalności kształcenie odbywało się zatem wielotorowo, przygotowując solistów, kompozytorów, teoretyków muzyki, dyrygentów oraz nauczycieli do przyszłej pracy artystycznej i pedagogicznej.

W zbiorach Muzeum Śląskiego odnaleźć można zdjęcie z roku 1935 przedstawiające uczniów i pedagogów przed głównym budynkiem Uczelni. Pod zdjęciem znajdują się podpisy ówczesnych pedagogów spośród których, oprócz wyżej wymienionych, wyróżnić można również Marię Wernicką – rytmiczkę, uczennicę Emila Jaques-Dalcroze'a, która kształciła się pod okiem twórcy rytmiki w Instytucie w Hellerau. Maria Wernicka propagowała metodę rytmiki nie tylko na Śląsku, ale również w Zakopanem, gdzie prowadziła zbiorowe lekcje rytmiki oraz kursy dla dzieci z zakresu kształcenia ogólnomuzycznego, solfeżu, śpiewu chóralnego i gimnastyki rytmicznej⁴. Oprócz pracy pedagogicznej, Maria Wernicka była również autorką artykułów z zakresu metody Emila Jaques-Dalcroze'a. W jednym z nich czytamy: „(...) metoda Dalcroze'a jest ważną częścią wychowania muzycznego. Daje bardzo gruntowne przygotowanie dla każdego przyszłego muzyka, czy to pianisty, dyrygenta, czy

¹ L. Markiewicz, *Konserwatorium Muzyczne w Katowicach (1929-1946)*, [w:] *Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego w Katowicach – 90 lat*, praca zbiorowa, Wydawnictwo Akademii Muzycznej im. Karola Szymanowskiego w Katowicach, Katowice 2023, s. 11.

² https://am.katowice.pl/?a=312_historia, [dostęp: 05.06.2022].

³ L. Markiewicz, op. cit., s. 15.

⁴ L. Długołęcka, M. Pinkwart, *Muzyka i Tatry. Szkolnictwo muzyczne*. http://www.pinkwart.pl/muzyka_i_tatry/szkolnictwo.htm [dostęp 06.03.2022].

śpiewaka, dla muzycznego pedagoga, zarówno jak i dla ucznia, jest ona wielkim ułatwieniem. Wykonawcy zyskują na swobodzie w grze, nabierają rozmachu i pewności siebie, a dyrygentom daje metoda dużo środków i możliwości w technice dyrygowania⁵. Słowa Marii Wernickiej stanowiły być może podsumowanie jej pracy pedagogicznej w ówczesnym Państwowym Konserwatorium Muzycznym, gdzie podczas własnych zajęć mogła obserwować wpływ rytmiki dalcroze'owskiej na rozwój instrumentalisty, dyrygenta, śpiewaka czy nauczyciela muzyki.

Zdjęcie nr.1. Fotografia grupowa uczniów i pedagogów Państwowego Konserwatorium Muzycznego (1935). Maria Wernicka – pedagog-rytmiczka (w pierwszym rzędzie, druga od lewej strony, z torebką)⁶.

W dalszej części cytowanego artykułu Maria Wernicka zaznacza, że w ówczesnej Polsce było bardzo niewiele „rytmistów” – jak nazywa bezpośrednich uczniów Dalcroze’a. Wśród nich wymienia Elżbietę Willman działającą w Krakowie, Zofię Świątkowską prowadzącą wraz z córką zajęcia metodą Dalcroze’a we Lwowie, Walentynę Wiechowiczową propagującą rytmikę w Poznaniu, jak również liczniejszą grupę działającą w Warszawie, z których najbardziej znamienitymi postaciami według autorki, byli Janina Mieczyska oraz Stanisław i Tacjana Wysoccy. „Oprócz nich – pisze Wernicka – prawo nauczania mają uczennice

⁵ M. Wernicka, *RYTMIKA, metoda Dalcroze’a jako czynnik kształcenia w muzyce*. [w:] Śląskie Wiadomości Muzyczne, 1937, R 1, nr 3, Śląski Związek Muzyków Pedagogów, Katowice 1937, s. 1.

⁶ Zasoby Muzeum Śląskiego, *Szkolnictwo wyższe na Górnym Śląsku w okresie międzywojennym*, <https://muzeumslaskie.pl/pl/work/szkolnictwo-wyzsze-gornym-slasku-okresie-miedzywojennym-mskddmfp1596/>, [dostęp: 05.03.2022].

i uczniowie tychże, po przejściu trzyletniego pedagogicznego kursu. W naszym mieście do tych należą: p. Czyżewiczówna (dyplom szkoły Janiny Mieczysławskiej), p. Niebieszczańska-Lewingerowa (dyplom szkoły St. i Taczany Wysockich)⁷.

Nasuwa się pytanie, jaką rolę odgrywała w ówczesnym czasie rytmika Emila Jaques-Dalcroze'a w katowickim Konserwatorium Muzycznym. Dlaczego już wtedy nie powstała osobna Specjalność kształcąca profesjonalnych nauczycieli rytmiki pod kierunkiem uczącej tam Marii Wernickiej – absolwentki Instytutu samego Dalcroze'a? Być może, oprócz małej ilości profesjonalnie wykształconych nauczycieli w zakresie metody rytmiki, odpowiedź stanowią słowa katowickiej rytmiczki: „Od wojny, sprawa rytmiki niestety nieco u nas przycichła. Za granicą za to, po chwilowej przerwie rytmika zyskała prawo obywatelstwa w całej pełni, a dowodem żywotności metody i jej rozpowszechnienia, był zeszłoroczny obchód jubileuszowy, siedemdziesięciolecie sędziwego Jubilata, twórcy metody i trzydziestolecie powstania rytmiki. Przy tej sposobności odbył się zjazd byłych uczniów i uczennic Dalcroze'a, z całego świata, w którym wzięło udział trzynaście narodowości”⁸. Sytuacja w Polsce w ówczesnym czasie nie stanowiła zatem dobrego podłoża do rozwoju metody Dalcroze'a w wyższym szkolnictwie muzycznym. Pisze o tym również Małgorzata Kupsik, która podaje przykład uczących w Państwowym Konserwatorium Muzycznym w Poznaniu absolwentek Instytutu Dalcroze'a: Flory Szczepanowskiej oraz Walentyny Wiechowiczowej. Pomimo sukcesów pedagogicznych tych wybitnych dalcrozistek, władze poznańskiej uczelni – jak dowodzi M. Kupsik – zaczęły redukować program nauczania, a dodatkowo, w 1926 roku problemy finansowe uczelni przyczyniły się do zwolnienia wielu pedagogów, wśród których znalazły się również Szczepanowska i Wiechowiczowa⁹. Niemożność rozwoju metody na uczelniach wyższych przyczyniła się do tworzenia prywatnych szkół propagujących rytmikę i plastykę ruchu. Jak wspomina Marzena Brzozowska-Kuczkiewicz, pomimo tego, że już w okresie międzywojennym Janina Mieczysławska wykładała rytmikę dla aktorów w Oddziale Dramatycznym Warszawskiego Konserwatorium, a podczas II wojny światowej w Państwowym Instytucie Sztuki Teatralnej¹⁰, rytmika do 1939 roku obecna była przede wszystkim w szkołach prywatnych, gimnazjach żeńskich, świetlicach czy przedszkolach.¹¹ Po II wojnie światowej metoda zaczęła być szerzej stosowana w powszechnej edukacji przedszkolnej (przede wszystkim za sprawą Marii Wieman – absolwentki Szkoły Rytmiki i Tańca Artystycznego Janiny Mieczysławskiej), w państwowych szkołach muzycznych I i II stopnia, w szkołach baletowych i teatralnych. Jednakże dopiero w 1956 roku metoda

⁷ M. Wernicka, op. cit., s. 2.

⁸ Ibidem.

⁹ M. Kupsik, *Rozwój metody Emila Jaques-Dalcroze'a w Poznaniu w latach 1920-2015*, [w:] *Emil Jaques-Dalcroze i jego idee w edukacji, sztuce i terapii*, red. E. Szatan, E. A. Muzioł, A. Komorowska-Zielony, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2016, s. 32.

¹⁰ Encyklopedia Teatru Polskiego, hasło: *Janina Mieczysławska*, <https://encyklopediateatru.pl/osoby/7127/janina-mieczyslawska>, [dostęp: 8.03.2022].

¹¹ M. Brzozowska-Kuczkiewicz, *Emil Jaques-Dalcroze i jego rytmika*, WSiP, Warszawa 1991, s. 8.

Dalcroze'a pojawiła się w Akademii Muzycznej w Łodzi, która była pierwszą wyższą szkołą muzyczną, kształcąca nauczycieli rytmiki. W kolejnych latach uczelniami, które umożliwiły kształcenie w zakresie rytmiki dalcroze'owskiej, były: Akademia Muzyczna im. Ignacego Jana Paderewskiego w Poznaniu (w 1974 roku przy Wydziale Wychowania Muzycznego powstało Studium Pedagogiczne o kierunku rytmika, natomiast Sekcja Rytmiki powstała w roku 1980)¹², Akademia Muzyczna im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku (1981), Uniwersytet Muzyczny im. Fryderyka Chopina w Warszawie (1983), Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego w Katowicach (1989) oraz Akademia Muzyczna im. Krzysztofa Pendereckiego w Krakowie (2012).

Specjalność Rytmika w strukturze Uczelni

Zanim rytmika jako Specjalność zagościła w katowickiej uczelni muzycznej, ważnym wydarzeniem dotyczącym propagowania metody Emila Jaques-Dalcroze'a były Uroczystości Jubileuszowe Dalcroze'a zorganizowane z okazji 100-lecia urodzin twórcy metody, które odbyły się kolejno w Warszawie, Poznaniu, Katowicach, Krakowie, Wrocławiu i Łodzi. 22 kwietnia 1965 roku katowicka uczelnia stała się gospodarzem ogólnopolskiego wydarzenia zorganizowanego przez Zespół Przedmiotowy Rytmiki Centralnego Ośrodka Pedagogicznego Szkolnictwa Artystycznego. Uroczystości odbyły się w postaci Konferencji Naukowej zorganizowanej przez Bibliotekę Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej w Katowicach oraz Okręgowe Zakłady Metodyczno-Programowe¹³. Program konferencji obejmował wykłady (między innymi wykład Marii Wernickiej „Wspomnienia z Hellerau”, z powodu choroby prelegentki wygłoszony przez studentkę) oraz pokaz interpretacji rytmicznych utworów Dalcroze'a w wykonaniu PSM w Zabrze, PSM w Katowicach i PSSM w Katowicach i Zabrze. Uroczystości Jubileuszowe zakończyły się dyskusją uczestników, podczas której, wg relacji A. Ludwikiewiczowej, „poruszono też sprawę wprowadzenia na Wydział IV PWSM przedmiotu rytmiki, nauki improwizacji i metodyki rytmiki. Absolwent tego Wydziału opuszczając uczelnię, umiałby się posługiwać właściwie dalcrozowskimi środkami wychowania muzycznego i stosowałby je w nauczaniu nie tylko elitarnym, ale powszechnym”¹⁴. Zamierzenia zostały zrealizowane niestety dopiero po 24 latach...

¹² M. Kupsik, op. cit., s. 39.

¹³ A. Ludwikiewiczowa, *Sprawozdanie z obchodów Jubileuszowych w Katowicach*, [w:] *Materiały Informacyjno-Dyskusyjne COPSA*, z. 87, Warszawa 1965, s. 121.

¹⁴ Ibidem, s. 123.

Specjalność Rytmika w Akademii Muzycznej w Katowicach została założona w 1989 roku przez mgr Ewę Nowak – absolwentkę Sekcji Rytmiki Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej w Łodzi, którą ukończyła pod kierunkiem Janiny Mieczysławskiej. Ewa Nowak pełniła funkcję Kierownika Specjalności w katowickiej uczelni w latach 1989-1997, kiedy to Specjalność Rytmika podlegała Katedrze Pedagogiki Wychowania Muzycznego. Kierownikiem Katedry był wówczas profesor Leon Markiewicz (pełnił tę funkcję prawie 20 lat) – uznany muzykolog, pedagog, publicysta, a w latach 1979-1981 JM Rektor katowickiej Akademii Muzycznej. Pięciolecie istnienia Specjalności ukoronowane zostało zdobyciem I nagrody podczas I International Eurhythmics Competition w Trossingen (Niemcy) przez studentki: Barbarę Dutkiewicz, Iwonę Ludygę oraz Izabelę Ziętek pod kierunkiem mgr Ewy Nowak. Nagrodzoną interpretacją przestrzenno-ruchową były *Wariacje* op. 27 Antona Weberna.

Zdjęcie nr 2. Studentki i Kierownik Specjalności Rytmika , mgr Ewą Nowak (siedzi pierwsza z prawej), dalej siedzą: Izabela Ziętek, Aneta Krzemien, Justyna Zalewska (Rosół); stoją od prawej: Iwona Ludyga, Joanna Michalak (Kintopf), Izabela Kulpińska, Monika Hanzl (Sojka), Anna Matura (Raubo), Barbara Dutkiewicz; I International Eurhythmics Competition, Trossingen, 1994 (zdjęcie J.Brogowska)

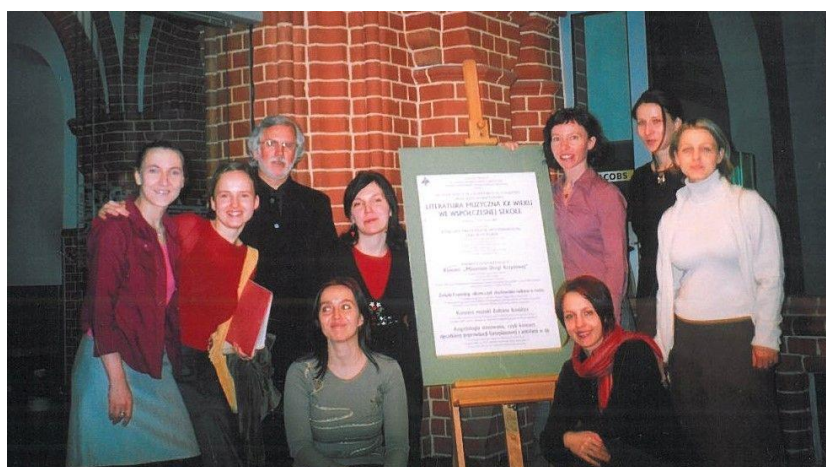
Początkowo pełny cykl kształcenia obejmował jednolite, pięcioletnie studia magisterskie. Absolwent otrzymywał tytuł magistra sztuki w zakresie rytmiki, tym samym zdobywając uprawnienia do prowadzenia zajęć z zakresu metody rytmiki w przedszkolach, szkołach muzycznych I i II stopnia, w Akademiach Muzycznych, w szkołach baletowych i teatralnych oraz w ośrodkach pracy pozaszkolnej.

Zdjęcie nr 3. Studentki i pedagodzy Specjalności Rytmika, w pierwszym rzędzie od lewej: Agata Szymala (Złocka), Anna Czyrek, Aleksandra Bobrzyk (Maciejczyk), Mirella Golla (Warzecha); w drugim rzędzie od lewej: Teresa Koczwarą (Chołłowicz), Miriam Górską, Aleksandra Parysz, Anna Szczepańska (Lipiec), Monika Pilch-Otręba, Małgorzata Kazuch (Powrosło); w trzecim rzędzie od lewej: Anetta Pasternak, Anna Matura (Raubo), Marek Ciepierski (1998).

W roku 1997 opiekę nad Specjalnością Rytmika przejęła as. Anetta Pasternak; funkcję tę sprawowała do 2007 roku. Pod jej kierunkiem katowicka Specjalność Rytmika w roku 1998 po raz drugi zdobyła I nagrodę podczas II International Eurhythmics Competition w Trossingen (Niemcy). Zwycięską grupę stanowił Teatr Rytmu Katalog utworzony w ramach Koła Naukowego Specjalności, wykonując interpretację ruchowo-przestrzenną Anetty Pasternak utworu H. M. Góreckiego *Quasi Una Fantasia*. Do 2006 roku Specjalność Rytmika wchodziła w skład Zakładu Edukacji Muzycznej kierowanego w latach 2004-2005 przez prof. Czesława Freunda (1947-2013), cenionego dyrygenta i chórmistrza oraz wieloletniego Dziekana Wydziału Kompozycji, Teorii i Edukacji Muzycznej.

Zdjęcie nr 4. Pedagogzy i studentki Specjalności Rytmika z prof. Czesławem Freundem , od lewej stoją: Monika Dydak (Kionka), Izabela Czerny (Miśkiewicz), Czesław Freund, Katarzyna Kwapien (Kiwior), Anetta Pasternak, Ewa Bogdanowicz, Aleksandra Bobrzyk (Maciejczyk); kucają: Aleksandra Bilińska-Słomkowska, Maja Mrzyk (Bańczyk), Katowice (2004).

W 2007 roku został utworzony Zakład Rytmiki, którym kierowała prof. dr hab. Barbara Gruberne-Bernacka. Specjalność Rytmika została wówczas przeniesiona na Kierunek Kompozycja i Teoria Muzyki, co równocześnie zmieniło profil kształcenia poprzez zmianę zajęć charakterystycznych dla Kierunku Edukacji Muzycznej na przedmioty stricte teoretyczne. Zmieniła się wówczas również nazwa Specjalności na "Specjalność Rytmika i przedmioty teoretyczno-muzyczne", co wiązało się także z nowymi uprawnieniami absolwentów. Był to także czas modyfikacji struktury studiów z jednolitych na dwustopniowe. Zmianę wprowadzono w roku 2006, rozpoczynając tym samym trzyletni tok studiów licencjackich (studia I stopnia) oraz dwuletnie studia magisterskie (studia II stopnia).

Od 2014 roku Specjalność Rytmika stała się częścią Katedry Pedagogiki Muzycznej kierowaną przez dr hab. Annę Walugę, prof. AM. W 2015 roku podczas International Eurhythmics Competition w Remscheid (Niemcy) Specjalność Rytmika po raz trzeci zdobyła międzynarodowe laury: Anna Lipiec uzyskała II nagrodę za interpretację ruchowo-przestrzenną *5 utworów na kwartet smyczkowy A. Weberna*.

Od 2019 roku Specjalność Rytmika jest częścią Katedry Edukacji Muzycznej i Rytmiki kierowaną przez dr hab. Grażynę Darłak.

Działalność pedagogiczna, artystyczna i naukowa Specjalności Rytmika

Działalność Specjalności Rytmika Akademii Muzycznej w Katowicach obejmuje wiele obszarów, m.in.:

- promowanie metody Emila Jaques-Dalcroze'a w regionie i poza nim poprzez organizowanie pokazów i koncertów, dni otwartych i konferencji o zasięgu ogólnopolskim i międzynarodowym;
- przygotowywanie, organizowanie i prowadzenie kursów, seminariów, wykładów i warsztatów dla nauczycieli i studentów tej specjalności;
- rozwój kadry, która uzyskuje stopnie naukowe;
- promowanie terapeutycznego aspektu metody Dalcroze'a;
- realizowanie projektów badawczych;
- prowadzenie zajęć w ramach Akademii Seniora;
- współpraca z innymi instytucjami kulturalnymi.

Obecnie kadre pedagogiczną uczącą przedmiotów kierunkowych stanowią: prof. dr hab. Anetta Pasternak, dr hab. Barbara Dutkiewicz, prof. AM, adt dr Anna Lipiec oraz mgr Iga Eckert.

Oprócz szeregu przedmiotów ogólnomuzycznych, studia obejmują przedmioty specjalnościowe. Na studiach licencjackich są to: rytmika, solfeż dalcroze'owski, plastyka i ekspresja ruchu, kompozycja ruchowa utworów muzycznych, proseminarium metody

Dalcroze'a, zespół interpretacji ruchowych utworów muzycznych, improwizacja fortepianowa i nauka akompaniamentu, dydaktyka przedmiotowa przygotowująca studentów do prowadzenia zajęć rytmiki w przedszkolu, szkole muzycznej I stopnia i w szkole baletowej, anatomia w praktyce oraz taniec ludowy.

Na studiach magisterskich przedmiotami specjalnościowymi są: rytmika, rytmika w profilaktyce i terapii, zespół interpretacji ruchowych muzyki, improwizacja fortepianowa, dydaktyka przedmiotowa przygotowująca studentów do prowadzenia zajęć w szkole muzycznej II stopnia., taniec współczesny oraz fakultatywnie taniec historyczny.

Od początku istnienia katowickiej Specjalności Rytmika element pedagogiczny traktowany był jako podstawowy dla kształcenia przyszłych nauczycieli rytmiki na wszystkich szczeblach edukacji. Najważniejszymi elementami pracy pedagogicznej jest zatem opieka metodyczna nad praktykami studenckimi w przedszkolach, podstawowych szkołach muzycznych i liceach muzycznych, poszukiwanie różnorodnych sposobów wdrażania solfeżu Dalcroze'a do edukacji muzycznej na poziomie szkoły podstawowej i średniej oraz prowadzenie projektów badawczych dotyczących artystycznych, pedagogicznych i terapeutycznych aspektów metody Dalcroze'a. Kadra pedagogiczna to czynni nauczyciele nie tylko w Akademii Muzycznej, ale również w Państwowej Ogólnokształcącej Szkole Muzycznej I i II stopnia, co pozwala na dzielenie się doświadczeniem pedagogicznym oraz możliwością opieki nad praktykami pedagogicznymi.

Zdjęcie nr 5. Lekcja dyplomowa przygotowana w ramach metodyki nauczania rytmiki pod kierunkiem dr hab Anetty Pasternak. Prowadzenie: Agnieszka Pysz – studentka 3 roku studiów licencjackich (2019).

W ramach prowadzonych przez pedagogów Specjalności Rytmika projektów badawczych, które wspomagają element dydaktyczny, wymienić można:

- Ćwiczenia metody rytmiki Emila Jaques-Dalcroze'a w korelacji z elementami metody Weroniki Sherborne i ich wpływ na rozwój inteligencji, usprawnienie percepcji oraz poprawę komunikacji społecznej i emocjonalnej dzieci w okresie poniemowlęcym (2013-2014) – Anetta Pasternak, Anna Lipiec;
- Relacja między ruchem i muzyką w indywidualnej interpretacji dzieła muzycznego (2016-2018) – Barbara Dutkiewicz;
- Rzeczywistość wirtualna kontra rzeczywistość realna. Rola metody rytmiki Emila Jaques-Dalcroze'a w kształtowaniu kompetencji społecznych i emocjonalnych młodzieży w świetle własnych doświadczeń w Państwowej Ogólnokształcącej Szkole Muzycznej II st. im. K. Szymanowskiego w Katowicach (2016-2017) – Anna Lipiec;
- Aktualne tendencje w interpretacji ruchowej dzieła muzycznego (*plastique animée*) we współczesnej rytmice dalcroze'owskiej (2016-2017) – Anetta Pasternak;
- Zarys historycznego rozwoju praktyki improwizacyjnej w ramach metody Emila Jaques-Dalcroze'a w kontekście korespondencji sztuk i rozwoju dziedzin pokrewnych w II połowie XX wieku (2017-2018) – Barbara Dutkiewicz;
- Wpływ zajęć umuzykalniających na rozwój muzyczny i ogólny dzieci (2016-2018) – Barbara Dutkiewicz;
- Zastosowanie solfeżu Emila Jaques-Dalcroze'a w rozwoju umiejętności muzycznych uczniów na etapie edukacji wczesnoszkolnej szkoły muzycznej I stopnia (2018-2019) – Anetta Pasternak, John Robert Stevenson, Anna Januszewska;
- Ucieleśnianie muzyki poprzez różnorodne zajęcia w Sekcji Rytmiki w Państwowej Ogólnokształcącej Szkole Muzycznej II st. w Katowicach (2018-2019) – Anna Lipiec, Aleksandra Maciejczyk, Aleksandra Rzepka.

Zdjęcie nr 6. Anna Lipiec podczas prowadzenia zajęć w żłobku w ramach projektu badawczego *Ćwiczenia metody rytmiki Emila Jaques-Dalcroze'a w korelacji z elementami metody Weroniki Sherborne i ich wpływ na rozwój inteligencji, usprawnienie percepcji oraz poprawę komunikacji społecznej i emocjonalnej dzieci w okresie poniemowlęcym* (2014).

Obok działalności pedagogicznej i badawczej ważnym elementem pracy na Specjalności Rytmika jest ukazywanie artystycznego aspektu metody rytmiki. Interpretacje ruchowe muzyki autorstwa pedagogów i studentów prezentowane są podczas koncertów w Polsce i za granicą, w ramach przewodów artystycznych pedagogów oraz egzaminów dyplomowych studentów III roku studiów licencjackich i II roku studiów magisterskich.

Formą artystycznego dyplomu studentów III roku studiów licencjackich Specjalności Rytmika w Akademii Muzycznej w Katowicach jest realizacja edukacyjnego przedstawienia muzycznego. Taki kształt dyplomu artystycznego był inicjatywą prof. dr hab. Anetty Pasternak, pod której kierunkiem, od 2008 roku, odbywały się coroczne przedstawienia dyplomowe. Od roku 2017 licencjackie dyplomy artystyczne odbywają się pod kierownictwem artystycznym dr Anny Lipiec.

W poprzednich latach studenci realizowali przedstawienie podczas praktyk pedagogicznych w Prywatnej Szkole Podstawowej Fundacji Elementarz oraz w Prywatnej Muzycznej Szkole Podstawowej Fundacji Elementarz w Katowicach¹⁵. Studenci pracowali z jedną, wybraną klasą – zazwyczaj jedną godzinę tygodniowo. Podczas pracy nad spektaklem studenci sami tworzą scenariusz, który zakłada również element edukacyjny w postaci np. poznania różnych rodzajów tańca, regionów Polski, charakterystycznych miejsc na świecie, elementów dzieła muzycznego. Elementy te, będąc składnikiem każdej bajki muzycznej sprawiają, że spektakl staje się nie tylko artystyczną kreacją sceniczną, ale przede wszystkim przedstawieniem posiadającym walory edukacyjne. Oprócz scenariusza studenci tworzą interpretacje ruchowe muzyki, które są nierozłącznym elementem każdego przedstawienia. Treść bajki opowiedziana prozą lub wierszem wzbogacają również skomponowane przez studentów piosenki – często wraz z instrumentacją lub interpretacją ruchową. Studenci są odpowiedzialni za scenografię, stroje oraz światła sceniczne. Ten rodzaj różnorodnych działań przygotowuje ich do samodzielnej pracy po zakończeniu studiów w różnych ośrodkach pracy twórczej, szkołach powszechnych oraz szkołach muzycznych. Łącznie w latach 2008-2019 w ramach artystycznych dyplomów studiów I stopnia Specjalności Rytmika powstało jedenaście spektakli muzycznych¹⁶.

¹⁵ Od czasu pandemii studenci realizowali spektakle bez udziału dzieci, jednakże tegoroczna (2023) bajka muzyczna pt. „Muzyczne wędrówki” zrealizowana została we współpracy z Państwową Szkołą Muzyczną I i II stopnia im. M. Karłowicza w Katowicach.

¹⁶ W 2019 roku, ze względu na pandemię, elementy bajki w postaci piosenek i fragmentów interpretacji zostały zaprezentowane przez studentów w formie nagrania audio. W 2021 roku egzamin dyplomowy odbył się bez udziału publiczności, natomiast od 2022 roku spektakle dyplomowe odbywają się z powrotem w formie otwartej.

Zdjęcie nr 7. Bajka muzyczna *Królowa śniegu*. Dyplom artystyczny na studiach licencjackich M. Kotwasińskiej i P. Oskwarek pod kierunkiem adt dr A. Lipiec (2018).

Egzaminy dyplomowe na studiach magisterskich składają się z dwóch części:

- stworzenie dwóch interpretacji przestrzenno-ruchowych w różnych stylach;
- napisanie pracy dyplomowej związanej z metodą Emila Jaques-Dalcroze'a.

Dyplomowy koncert interpretacji ruchowych muzyki stanowi podsumowanie umiejętności studentów w zakresie komponowania ruchu w przestrzeni zgodnego ze stylem i formą utworu muzycznego. Studenci mają za zadanie zakomponować dwa wybrane utwory w stylu klasycznym i współczesnym w ramach zespołów interpretacji ruchowych muzyki pod kierunkiem pedagogów Specjalności Rytmika. Studenci odpowiedzialni są również za koncepcję strojów, ewentualne rekwizyty oraz światła sceniczne, które dopełniają odbiór dzieła muzycznego prezentowanego na scenie.

Zdjęcie nr 8. Interpretacja ruchowa utworu *Sonata na skrzypce e-moll KV 304, cz. II* W. A. Mozarta: Zofia Iskra pod kierunkiem Anetty Pasternak (2014).

Zdjęcie nr 9. Interpretacja ruchowa utworu *Romance for piano* T. Takemitsu: Natalia Trzeciak pod kierunkiem Anny Lipiec (2014).

Organizacja warsztatów i konferencji artystyczno-naukowych:

Od początków swojej działalności Specjalność Rytmika może poszczycić się organizacją wielu Konferencji i Warsztatów związanych z metodą Dalcroze'a, m.in.:

- Ogólnopolskie Spotkania Rytmiki zorganizowane w 1998 i 1999,
- Ogólnopolska Sesja Warsztatowa „Muzyka i ruch w działaniach terapeutycznych” – 2002, 2003, 2004, 2005 (dwukrotnie), 2006, 2007, 2008, 2009, 2013,
- Seminarium poświęcone Marii Wieman (2003),
- Wystawa: Emil Jaques-Dalcroze „Muzyka w ruchu” (2006),
- Ogólnopolskie Seminarium Rytmiki i Solfeżu E. Jaques-Dalcroze`a. Gość specjalny - Madeleine Duret , Instytut Jaques-Dalcroze`a w Genewie (2010),
- Międzynarodowe warsztaty „Muzyka i ruch w edukacji” (2012),
- Warsztaty metody Emila Jaques-Dalcroze'a – rytmika – solfeż – improwizacja (2014),
- Międzynarodowe Seminarium Metody Emila Jaques-Dalcroze'a – solfeż. Gość specjalny – Jack Stevenson, Institute for Jaques-Dalcroze Education, USA, (2015),
- II Międzynarodowa Konferencja Naukowa i Sesja Warsztatowa pt. „Muzyka i ruch w edukacji i terapii” (2017),
- Polsko-Tajwańskie Seminarium Metody Emila Jaques-Dalcroze'a Goście specjali – Mindy Shieh oraz Chiao-Yen Chang ,Dalcroze Society of Taiwan, (2017),
- Warsztaty i seminaria dotyczące muzykoterapii i metod badawczych prowadzonych przez Johna Habrona , Royal Northern College of Music, Manchester (2017),
- The 4th International Conference of Dalcroze Studies (2019).

Zdecydowanie największym sukcesem organizacyjnym pedagogów Specjalności Rytmika była organizacja The 4th International Conference of Dalcroze Studies, która odbyła się na przełomie lipca i sierpnia 2019 roku. Konferencję zorganizowały: prof. dr hab. Anetta Pasternak (przewodnicząca komitetu organizacyjnego), adt dr Anna Lipiec (vice-przewodnicząca komitetu organizacyjnego), mgr Iga Eckert oraz dwie absolwentki Specjalności - mgr Anna Januszewska oraz mgr Agata Trzepierczyńska. Dodatkowo, Konferencja ta stała się doskonałą okazją do ukazania działalności naszej Specjalności i uczczenia 30-lecia jej istnienia. Podczas Opening Ceremony zaprezentowana została interpretacja utworu Wojciecha Kilara „Kzesany” autorstwa adt dr Anny Lipiec i prof. dr hab. Anetty Pasternak w wykonaniu studentów Specjalności Rytmika Akademii Muzycznej w Katowicach, uczennic Sekcji Rytmiki Państwowej Ogólnokształcącej Szkoły Muzycznej II st. w Katowicach, uczennic Sekcji Rytmiki Państwowej Ogólnokształcącej Szkoły Muzycznej II st. w Rzeszowie, studentów i pedagogów z Dalcroze Society of Taiwan oraz tancerzy zespołu ludowego „Magurzanie” z Łodygowic. Katowicka Akademia Muzyczna mogła gościć około 300 uczestników Konferencji z 25 pięciu krajów z Europy, Azji, Afryki, Ameryki Północnej i Australii. Oprócz ponad stu wykładów, warsztatów i seminariów, Konferencji towarzyszyły różnorodne działania sceniczne, koncerty interpretacji ruchowych muzyki oraz spektakle. Odbyły się również dwie premiery dzieł Emila Jaques-Dalcroze’a. Pierwszą z nich była opera komiczna *Les Jumeaux de Bergame* w wykonaniu studentów z University of Music and Performing Arts w Wiedniu i University of Arts w Berlinie. Drugą – premiera utworów fortepianowych Dalcroze’a w formie recitalu włoskiego pianisty Adalberto Rivy we współpracy z dr Anną Lipiec, która zaprezentowała autorskie interpretacje przestrzenno-ruchowe wybranych kompozycji w wykonaniu studentek Specjalności Rytmika. O sukcesie Konferencji świadczyły liczne podziękowania i wyrazy uznania płynące od uczestników z całego świata na wiele miesięcy po jej zakończeniu.

Zdjęcie nr 10. Interpretacja ruchowa utworu *Kzesany* W. Kilara: prof. dr hab. Anetta Pasternak, adt dr Anna Lipiec. Na zdjęciu studentki Specjalności Rytmika oraz uczennice ZSPM POSM II st. w Katowicach.

Przed katowicką Specjalnością Rytmika kolejny Jubileusz... Już w 2024 roku Specjalność obchodzić będzie 35 lecie. Życzę wszystkim pedagogom, studentom i absolwentom Specjalności Rytmika Akademii Muzycznej w Katowicach nieustającej pasji, radości tworzenia, nowych wyzwań i satysfakcji z ich realizacji.

Bibliografia

Brzowska-Kuczkiewicz M., *Emil Jaques-Dalcroze i jego rytmika*, WSiP, Warszawa 1991.

Kupsik M., *Rozwój metody Emila Jaques-Dalcroze'a w Poznaniu w latach 1920-2015*, [w:] Emil Jaques-Dalcroze i jego idee w edukacji, sztuce i terapii, red. Dorota Zgaińska, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2016.

Ludwikiewiczowa A., *Sprawozdanie z obchodów Jubileuszowych w Katowicach*, [w:] Materiały Informacyjno-Dyskusyjne COPSA, z. 87, Warszawa 1965.

Markiewicz L., *Konserwatorium Muzyczne w Katowicach (1929-1946)*, [w:] Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego w Katowicach – 90 lat, praca zbiorowa, Wydawnictwo Akademii Muzycznej im. Karola Szymanowskiego w Katowicach, Katowice 2023.

Wernicka M., *RYTMIKA, metoda Dalcroze'a jako czynnik kształcenia w muzyce*. [w:] Śląskie Wiadomości Muzyczne, R.1 nr 3, Śląski Związek Muzyków Pedagogów, Katowice 1937.

Strony internetowe

Encyklopedia Teatru Polskiego, hasło: *Janina Mieczyska*, <https://encyklopediateatru.pl/osoby/7127/janina-mieczyska>

L. Długołęcka, M. Pinkwart, *Muzyka i Taty. Szkolnictwo muzyczne*. http://www.pinkwart.pl/muzyka_i_tatry/szkolnictwo.htm

Oficjalna strona Akademii Muzycznej im. Karola Szymanowskiego w Katowicach, *Historia* https://am.katowice.pl/?a=312_historia

30th Anniversary of the Eurhythmics Specialty at the Karol Szymanowski Academy of Music in Katowice (1989-2019)

Summary

The 30th anniversary of the Speciality of Eurhythmics at the Karol Szymanowski Academy of Music in Katowice has become an excellent opportunity to summarise the artistic, pedagogical and scientific activities carried out by the pedagogues teaching the speciality. The author of the article presents a historical outline, which covers not only the thirty years of the existence of the Speciality, but also reaches to the sources, which indicate the presence of the method of eurhythmics since the beginning of the Academy in Katowice. The author also presents changes concerning the place of the Specialty in the structure of the University from 1989 to 2019, the activity of the pedagogues in research projects and the organisation of Workshops and Conferences of national and international scope. It also describes the specifics of the artistic diploma at the Bachelor's and Master's degrees, which are a summary of the student's ability to create stage works. The article is enriched with photographs illustrating the active promotion of the rhythmic method by educators and students of the Eurhythmics Specialty.

Key words: Eurhythmic specialty, Karol Szymanowski Academy of Music in Katowice, jubilee, history

Dr Anna Lipiec

Absolwentka Specjalności Rytmika Akademii Muzycznej im. Karola Szymanowskiego w Katowicach. Ukończyła również trzyletnie Międzywydziałowe Studium Muzyka i Ruch w Terapii oraz posiada certyfikat I stopnia metody Ruchu Rozwijającego Weroniki Sherborne. W 2014 roku obroniła doktorat na Uniwersytecie Muzycznym Fryderyka Chopina w Warszawie. Pracuje na Wydziale Kompozycji, Dyrygentury, Teorii i Edukacji Muzycznej w Akademii Muzycznej im. Karola Szymanowskiego w Katowicach – gdzie prowadzi zajęcia kierunkowe na Specjalności Rytmika. Jako nauczyciel dyplomowany prowadzi również zajęcia kierunkowe w Sekcji Rytmiki w POSM II st. w Katowicach. Prowadziła zajęcia muzyczno-ruchowe w oparciu o swój autorski program w ramach projektu Międzynarodowej Fundacji Yehudi Menuhina „Muzyka i sztuka jako źródło równowagi i tolerancji”. Uczestniczyła w wielu kursach i warsztatach rytmiki, techniki ruchu, kompozycji ruchowej, improwizacji fortepianowej i solfeżu Dalcroze'a w Polsce, Niemczech, Szwajcarii, Szwecji, Austrii, Portugalii, Kanadzie i w Stanach Zjednoczonych. Wykłada i prowadzi warsztaty w Polsce i za granicą: w Austrii, Wielkiej Brytanii, na Ukrainie, w Portugalii, Niemczech, Kanadzie i Stanach Zjednoczonych. Laureatka Międzynarodowego Konkursu Rytmiki

w Remscheid (Niemcy) w 2015 roku. W 2015 roku otrzymała Nagrodę Indywidualną Dyrektora Centrum Edukacji Artystycznej II stopnia za szczególny wkład w rozwój edukacji artystycznej w Polsce. W 2023 roku otrzymała od Prezydenta RP Brązowy Krzyż Zasługi. Od 2021 pełni również rolę Konsultanta Centrum Edukacji Artystycznej.